

Viite

Napsauta tähän ja kirjoita viite.

Yleisten asioiden neuvosto 27.5.2025

Yleisten asioiden neuvosto kokoontuu tiistaina 27.5.2025 Brysselissä. Suomea edustaa kokouksessa eurooppaministeri Joakim Strand.

Kokouksessa tavoitellaan neuvoston yleisnäkemyistä koskien komission esitystä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi asetuksen (EU) 2023/956 muuttamisesta **rajalle perustetun hiilidioksidipäästöjen säätömekanismin yksinkertaistamisen ja vahvistamisen** osalta (COM(2025) 87 final). Suomen kannat esitykseen on muodostettu U-kirjelmässä U 13/2025 vp. Valtioneuvosto pitää hiilirajamekanismin yksinkertaistamisen esitystä tarpeellisenä ja kannattaa yleisesti hallinnollista taakkaa vähentävien toimeenpanoratkaisujen löytämistä. Valtioneuvosto pitää perusteltuna hiilirajamekanismin kynnysarvon muuttamista siten, että mekanismi kohdistuisi jatkossa niihin maahantuojiin, joiden tuonnin päästösältö on merkityksellinen hiilirajamekanismin tavoitteiden ja tehokkaan toimeenpanon toteutumisen kannalta. Puheenjohtajavaltion viimeisin kompromissiesitys on Suomen hyväksyttävissä.

Neuvosto aloittaa **kesäkuun Eurooppa-neuvoston (26.-27.6.) valmistelun** käymällä keskustelun Eurooppa-neuvoston selityksin varustetusta asialistasta. Tämänhetkisten tietojen mukaan kesäkuun Eurooppa-neuvoston aiheita ovat Ukraina, Lähi-itä, Euroopan puolustus ja turvallisuus, EU maailmassa, kilpailukyky ja muuttoliike. Suomi ottaa Eurooppa-neuvoston asialistan tiedoksi.

Kokouksessa järjestetään SEU 7 artiklan 1 kohdan mukainen kuuleminen **EU:n arvojen kunnioittamisesta Unkarissa**. Kyseessä on järjestyksessään kahdeksas Unkarin kuuleminen. Kokouksessa ei tehdä asiasisältöä koskevia päätöksiä. Neuvoston kannanmuodostus ei siten ole tässä vaiheessa ajankohtaista. Suomi jatkaa vaikuttamista sen puolesta, että EU:n yhteisistä arvoista pidetään tiukasti kiinni. Demokratia, oikeusvaltioperiaate sekä perus- ja ihmisoikeudet ovat unionin kaiken toiminnan perusta.

Neuvosto jatkaa myös **vuotuista oikeusvaltiovuoropuhelua** keskustelemalla oikeusvaltiotilanteesta Suomessa, Ruotsissa, Slovakiassa ja Belgiassa. Suomi jatkaa oikeusvaltiokysymyksissä toimintaansa pitkäaikaisella linjallaan ja edistää oikeusvaltioperiaatteen toteutumista ja korruption torjuntaa EU:ssa. Komission vuosittainen oikeusvaltiokertomus on keskeinen työväline oikeusvaltioperiaatteen edistämisessä Euroopan unionissa. Oikeusvaltiokertomuksen ja sen mahdollistaman vuoropuhelun avulla on edistetty myönteistä oikeusvaltiokehitystä jäsenvaltioissa.

Lisäksi neuvosto keskustelee **Espanjan pyynnöstä katalaanin, baskin ja galician kielten lisäämiseksi EU:n virallisiksi ja työkieliksi**. Eduskunnalle 15.9.2023 annetun E-kirjeen (E 31/2023 vp) mukaisesti Suomi pitää tärkeänä turvata kulttuurinen ja kielellinen monimuotoisuus unionissa. Espanjan pyyntöä tulisi kuitenkin tarkastella myös muiden eurooppalaisten alueellisten ja vähemmistökielten näkökulmasta. Kieliasetuksen muuttamisella olisi merkittäviä käytännön vaikutuksia, joten keskustelu aiheesta on syytä valmistella huolellisesti.

Asialista:

Esityslistan hyväksyminen

A-kohtien hyväksyminen

a) Muiden kuin lainsäädäntöasioiden luettelo

b) Lainsäädäntöasioiden luettelo (Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 16 artiklan 8 kohdan mukainen julkinen käsittely)

Lainsäädäntökäsittelyt

(Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 16 artiklan 8 kohdan mukainen julkinen käsittely)

Asetus asetuksen (EU) 2023/956 muuttamisesta rajalle perustetun hiilidioksidipäästöjen säätömekanismiin yksinkertaistamisen ja vahvistamisen osalta s. 3

Yleisnäkemykset

Muut kuin lainsäädäntöasiat

26. ja 27. kesäkuuta 2025 kokoontuvan Eurooppa-neuvoston valmistelu: selityksin varustettu esityslistaehdotus s. 7

Keskustelu

Unionin arvot – Unkari / SEU 7 artiklan 1 kohdan mukainen perusteltu ehdotus s. 9

Kuuleminen

Vuotuinen oikeusvaltiovuoropuhelu: maakohtainen keskustelu s. 16

Keskustelu

Neuvoston asetus Euroopan talousyhteisössä käytettäviä kieliä koskevista järjestelyistä annetun asetuksen N:o 1 muuttamisesta s. 24

Hyväksyminen

Muut asiat

p.m.: Tulevaisuusministerien aamiaisen

Lounaalla aiheena EU:n demokratioiden selviytymiskyky

Työ- ja elinkeinoministeriö

Perusmuistio

EU/446/2025-TEM-2

Tuokko Katja

16.5.2025

Asetus asetuksen (EU) 2023/956 muuttamisesta rajalle perustetun hiilidioksidipäästöjen säätömekanismin yksinkertaistamisen ja vahvistamisen osalta; Yleisnäkemys; Yleisten asioiden neuvosto 27.5.2025

Kokous

Yleisten asioiden neuvosto, 27.5.2025

Eduskuntatunnus

U 13/2025 vp

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Yleisten asioiden neuvostossa 27.5.2025 tavoitellaan yleisnäkemystä koskien komission esitystä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi asetuksen (EU) 2023/956 muuttamisesta rajalle perustetun hiilidioksidipäästöjen säätömekanismin yksinkertaistamisen ja vahvistamisen osalta (COM(2025) 87 final).

Komissio antoi esityksen 26.2.2025 osana sääntelyn yksinkertaistamista koskevaa omni-bus I-pakettia. Esitystä on käsitelty Antici-työryhmän alaisessa yksinkertaistamisen työryhmässä sekä Coreper II -kokouksessa 21.5. Puheenjohtajavaltio hakee yleisten asioiden neuvostossa neuvoston yleisnäkemystä esitykseen. Puheenjohtaja tavoittelee kolmikantaneuvottelujen käynnistymistä kesäkuussa 2025.

Suomen kanta

Puheenjohtajavaltion 21.5. Coreper-käsittelyä varten laatima viimeisin kompromissiesitys (8472/25) on Suomen hyväksyttävissä.

U 13/2025 vp:

Valtioneuvosto pitää hiilirajamekanismin yksinkertaistamisen esitystä tarpeellisenä ja kannattaa yleisesti hallinnollista taakkaa vähentävien toimeenpanoratkaisujen löytämistä. Valtioneuvosto katsoo, että hiilirajamekanismin tehokas ja tarkoituksenmukainen toimeenpano on ratkaisevaa siinä, miten mekanismi täyttää sille asetut tavoitteet.

Valtioneuvosto pitää perusteltuna hiilirajamekanismin kynnysarvon muuttamista siten että mekanismi kohdistuisi jatkossa niihin maahantuojiin, joiden tuonnin päästösältö on merkityksellinen hiilirajamekanismin tavoitteiden ja tehokkaan toimeenpanon toteutumisen kannalta. Valtioneuvosto pitää hyvänä, että ehdotettu CBAM-tuonnin kynnysarvon muutos vähentää merkittävästi pieniin ja keskisuuriin maahantuojiin kohdistuvaa hallinnollista taakkaa vähentämättä juurikaan mekanismin päästökattavuutta tai kerryttämiä tuloja.

Valtioneuvosto korostaa komission keskeistä roolia mekanismin yhdenmukaisen toimeenpanon varmistamisessa EU-alueella. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että tulevissa hiilirajamekanismiasetuksen täytäntöönpanosäädösten ja delegoitujen säädösten suunnittelussa sekä mekanismin toimeenpanossa komissio tekee tiivistä yhteistyötä jäsenvaltioiden kanssa.

Valtioneuvosto pitää perusteltuna, että hiilirajamekanismin yksinkertaistamisen ja tehostamisen esityksellä komissio avaa asetuksen vain rajatuilta osin. Valtioneuvosto kiinnittää huomiota siihen, että laajemmat mekanismin muutokset tarvitsevat tuekseen huolellista vaikutustenarviointia. Valtioneuvosto katsoo, että erityisesti mahdolliset laajennukset monimutkaisempiin tuotteisiin tai uusiin tuotantopanoksiin edellyttävät kattavia arvioita, sillä vaikutukset tuotannon arvoketjussa voivat olla hyvin moninaisia.

Pääasiallinen sisältö

Hiilirajamekanismista (CBAM, Carbon Border Adjustment Mechanism) säädetään EU:n hiilirajamekanismiasetuksessa (EU 2023/956). Mekanismi on uudenlainen EU:n ilmasto- ja energiapolitiikan instrumentti, jolla on erityisesti yritysten kilpailukykyyn ja teollisuuspolitiikkaan liittyviä vaikutuksia. Mekanismilla pyritään siihen, että EU-tuontituotteiden hinnat heijastaisivat nykyistä paremmin niiden päästösältöä, ja kannustetaan ulkomaisia valmistajia ja EU-alueen tuojia vähentämään päästöjään.

Hiilirajamekanismilla tietyille EU:n ulkopuolelta tuleville tuotteille asetetaan samansuuruinen maksu, kuin joka kohdistuu EU:ssa valmistettuihin vastaaviin tuotteisiin EU:n päästökaupan toimeenpanon seurauksena. Mekanismin keskeisenä tehtävänä on ehkäistä hiilivuotoa ja siten päästöjensiirtymistä EU:n ulkopuolelle. Hiilirajamekanismi otetaan käyttöön tietyillä sektoreilla hiilivuodon ehkäisemiseksi, sillä kansainväliset erot ilmastotoimissa jatkuvat samalla, kun EU nostaa omien ilmastotoimiensa kunnianhimoa. Mekanismi otetaan käyttöön tarkemmin määritetyissä tuotteissa, jotka koskevat rautaa ja terästä, alumiinia, sementtiä ja lannoitteita ja vetyä sekä tuontisähköä.

Hiilirajamekanismi korvaa vuodesta 2026 alkaen vaiheittain nykyisen hiilivuodon ehkäisyyn tähtäävän päästöoikeuksien ilmaisjaon niillä sektoreilla, joilla mekanismi otetaan käyttöön, niiden tuotteiden osalta, jotka tuotaina EU:hun kuuluvat mekanismin soveltamisalan piiriin. Hiilirajamekanismiasetusta, sen taustoja, toimintaperiaatetta ja vaikutuksia on käsitelty valtioneuvoston kirjelmässä U 57/2021 vp, UJ 4/2022 vp ja UJ 34/2022 vp.

Komission hiilirajamekanismia (CBAM) koskevalla ehdotuksella (COM 2025 87 final) muutettaisiin EU:n hiilirajamekanismiasetusta rajatuilta osin. Muutosten tavoitteena on asetuksen toimeenpanon yksinkertaistaminen ja tehostaminen.

Ehdotuksen keskeiset muutosehdotukset liittyvät CBAM-tuonnin kynnysarvoon, jota sovelletaan tuonnin CBAM-velvollisuuden määrittämisessä. Ehdotuksella otettaisiin käyttöön

uusi kumulatiivinen tuonnin massaan perustuva kynnysarvo, joka olisi 50 tonnia maahantuojaa kohti vuodessa. Uusi kynnysarvo korvaisi nykyisen lähetysnäkökohtaisen 150 euron suuruisen kynnysarvon. CBAM-tavaroiden tuonnin jäädessä tämän kynnysarvon alle, tuonnin ei katsottaisi kuuluvan CBAM-velvollisuuden piiriin. Uuden kynnysarvon käyttöönoton myötä pieniä lähetysnäkökohtaisia tuovat CBAM-maahantuojat, eli pääasiassa pienet ja keskisuuret yritykset ja yksityishenkilöt, vapautuisivat CBAM-velvoitteista. Komissio tarkasteli vuosittain kuinka suuren osan CBAM-tuonnin päästöistä kynnysarvo kattaa ja vaikuttaako kynnysarvo mekanismin kierron yrityksiin. Komissio voisi delegoidulla asetuksella tarvittaessa muuttaa kynnysarvoa.

Lisäksi ehdotus sisältää muutoksia CBAM-todistusten myynnin ja takaisinoston järjestämiseen ja alkamisajankohtaan. Niin ikään esitys sisältää muutoksia liittyen kolmansien maiden tuontiin sovellettavaan päästölaskentaan sekä kolmansissa maissa maksettujen päästömaksujen huomioon ottamiseen mekanismin puitteissa. Tämän lisäksi esitys sisältää muutoksia tuotesidonnaisten päästöjen laskentaan ja hallinnon järjestämiseen etenkin CBAM-tuonnin lupaprosessin osalta.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

SEUT 192(1), määränemistöpäätös

Käsittely Euroopan parlamentissa

Euroopan parlamentti äänestää esityksestä täysistunnossa 21.–22.5. Euroopan parlamentissa ehdotuksen pääkäsittelystä vastaa ENVI-valiokunta ja lausuntovaliokuntina ovat INTA ja ITRE.

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunta, 23.5.2025

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta, 23.5.2025
SuVL 1/2025 vp – U 13/2025 vp

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Taloudelliset vaikutukset

Esityksen taloudellisia vaikutuksia on arvioitu eduskuntakirjelmässä U 13/2025 vp. Uusi CBAM-tuonnin kynnysarvo poistaisi Suomessa Tullin arvion mukaan CBAM-velvoitteet 92 prosentilta nykyisistä CBAM-velvollisista kuitenkin niin, että 99 prosenttia CBAM-tuonnin päästösäällöstä pysyisi mekanismin piirissä. CBAM-tuonnin kynnysarvon muutos poistaa pieniä määriä vuodessa tuovat maahantuojat hiilirajamekanismin velvoitteiden piiristä, jolloin hiilirajamekanismin aiheuttama hallinnollinen taakka näille toimijoille poistuu.

VATT:n datahuoneen työ- ja elinkeinoministeriölle tekemän analyysin mukaan hiilirajamekanismin alaisten tuotteiden tuonti on Suomessa hyvin keskittynyt pienen

yritysjoukon käsiin. Tarkastelujaksolla 12/2023–11/2024 3069 yritystä toi CBAM-tuotteita Suomeen ja näistä puolella tavaroiden päästösältö oli korkeintaan 0,2 tonnia. Tarkastelujaksolla 16 suurinta maahantuoja vastasi yhteensä 86 prosentista kyseisen ajanjakson CBAM-tuonnin päästöistä.

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Hiilirajamekanismiasetus ((EU) 2023/956) astui voimaan 16.5.2023. Komissio tulee vuonna 2025 antamaan selvityksen hiilirajamekanismin laajentamisesta, jonka jälkeen komissio on kertonut antavansa lainsäädäntöehdotuksen vuoden 2026 alkupuolella. Komissio on kertonut antavansa ehdotuksen hiilirajamekanismin laajentamisesta alavirran tuotteisiin vuoden 2025 loppuun mennessä.

Asiakirjat

8472/25

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Katja Tuokko, TEM, p. 050 4142660

VAHVA-tunnus

EU/446/2025

Liitteet Napsauta tähän ja kirjoita liitteet

Viite Napsauta tähän ja kirjoita viite

Valtioneuvoston kanslia

Muistio

EU/17/2025-VNK-34

Landes Sonja

19.5.2025

Eurooppa-neuvosto 26.-27. kesäkuuta 2025

Kokous

Yleisten asioiden neuvosto 27.5.2025

Eduskuntatunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Yleisten asioiden neuvosto valmistelee kesäkuun Eurooppa-neuvostoa (26.-27.6.) ja käy keskustelun kesäkuun Eurooppa-neuvoston selityksin varustetusta asialistasta.

Suomen kanta

Suomi ottaa asialistan tiedoksi.

Pääasiallinen sisältö

Tämänhetkisten tietojen mukaan kesäkuun Eurooppa-neuvoston asialistalla ovat Ukraina, Lähi-itä, Euroopan puolustus ja turvallisuus, EU maailmassa, kilpailukyky ja muuttoliike.

Ukrainan osalta Eurooppa-neuvoston on tarkoitus käsitellä Venäjän hyökkäyssotaa Ukrainaa vastaan sen kaikissa ulottuvuuksissa sekä unionin jatkuvaa tukea Ukrainalle ja sen kansalle.

Eurooppa-neuvoston on tarkoitus käsitellä Lähi-idän ajankohtaista kehitystä.

Eurooppa-neuvoston on tarkoitus palata puolustus- ja turvallisuuskysymyksiin. Sen on tarkoitus seurata aiempien päätelmiensä täytäntöönpanon edistymistä. Eurooppa-neuvosto kehotti aiemmin nopeuttamaan kaikkien toimintalinjojen käsittelyä Euroopan puolustusvalmiuden vahvistamiseksi ratkaisevasti seuraavien viiden vuoden aikana.

Eurooppa-neuvoston odotetaan keskittyvän erityisesti toimiin rahoituksen mobilisointiseksi, kriittisten suorituskykypuutteiden korjaamiseksi ja Euroopan puolustusteknologian ja teollisen perustan vahvistamiseksi kaikkialla unionissa.

Osana keskustelua EU:n roolista maailmassa Eurooppa-neuvoston on tarkoitus keskustella tulevien huippukokousten valmistelusta kolmansien maiden kanssa ja suhteista kumppaneihin tämänhetkisen maailmanpoliittisen ja taloudellisen tilanteen valossa.

Kilpailukyvyyn osalta Eurooppa-neuvoston on tarkoitus vaihtaa näkemyksiä talouskehityksestä sekä tarkastella aiempien päätelmien pohjalta kilpailukykyä ja sisämarkkinoita vahvistavien toimien edistymistä.

Eurooppa-neuvoston on tarkoitus keskustella eurooppalaisesta ohjausjaksosta.

Muuttoliikkeen osalta Eurooppa-neuvoston on tarkoitus tarkastella muuttoliikettä koskevien päätelmien täytäntöönpanon edistymistä.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Käsittely Euroopan parlamentissa

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunta 23.5.2025

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 23.5.2025

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Taloudelliset vaikutukset

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Asiakirjat

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Sonja Landes / VNK
p. 0295 161 104

VAHVA-tunnus

EU/17/2025

Liitteet

Viite

Valtioneuvoston kanslia

Perusmuistio

EU/785/2022-VNK-7

Peltoniemi Maria

20.5.2025

Yleisten asioiden neuvosto 27.5.2025; Unionin yhteiset arvot ja Unkari; Euroopan parlamentin ehdotus neuvoston päätökseksi

Kokous

Yleisten asioiden neuvosto 27.5.2025

Eduskuntatunnus

E 80/2018 vp

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Euroopan parlamentti antoi 12.9.2018 perustellun ehdotuksen neuvoston päätökseksi sen toteamiseksi, onko olemassa selvä vaara, että Unkari loukkaa vakavasti unionin perustana olevia arvoja.

Euroopan parlamentti on käsitellyt Unkarin oikeusvaltiotilannetta viimeksi 24.4.2024 julkaisemassaan päätöslauselmassa. Unkarin SEU 7 artiklan 1 kohdan mukaisia kuulemisia on pidetty yleisten asioiden neuvostossa seitsemästi, edellisen kerran 25.6.2024. Lisäksi yleisten asioiden neuvostossa on saatu tilannekatsauksia ja käyty näkemystenvaihtoa useita kertoja, viimeksi 19.11.2024.

Yleisten asioiden neuvoston asialistalla 27.5.2025 on SEU 7 artiklan 1 kohdan mukainen Unkarin kuuleminen. Kyseessä on järjestyksessään kahdeksas kuuleminen. Kokouksessa ei tehdä asiasisältöä koskevia päätöksiä. Neuvoston kannanmuodostus ei siten ole tässä vaiheessa ajankohtaista.

Suomen kanta

Seuraava kanta on muodostettu eduskuntaselvityksessä EJ 3/2023 vp – E 17/2019 vp:

Euroopan unioni on Suomen tärkein poliittinen ja taloudellinen viitekehys ja arvoyhteisö. Oikeusvaltiokysymysten osalta Suomi jatkaa toimintaansa pitkäaikaisella linjallaan ja edistää oikeusvaltioperiaatteen toteutumista ja korruption torjuntaa EU:ssa. Valtioneuvosto jakaa komission näkemyksen siitä, että oikeusvaltioperiaate on olennainen osa EU:n oikeusjärjestystä ja identiteettiä ja ennakkoodellytys demokraattisten ydinarvojen ylläpitämisessä. Näiden ohella oikeusvaltioperiaatteen avulla pidetään yllä EU:n sisämarkkinoiden toiminnalle keskeistä jäsenvaltioiden keskinäisluottamusta ja tuetaan investointeja suosivaa liikeympäristöä.

Seuraava kanta on muodostettu eduskuntaselvityksessä E 80/2018 vp:

Demokratia, oikeusvaltioperiaate sekä perus- ja ihmisoikeudet ovat unionin kaiken toiminnan perusta. Ne on huomioitava kaikessa EU:n ja jäsenvaltioiden toiminnassa, samoin kuin muut kansainvälisen oikeuden velvoitteet. Suomi jatkaa vaikuttamista sen puolesta, että EU:n yhteisistä arvoista pidetään unionissa tiukasti kiinni.

Toimia oikeusvaltion vahvistamiseksi on jatkettava. EU:n oikeusvaltiovälineitä tulee kehittää edelleen ja niiden tulee olla tarkoituksensa mukaisessa käytössä. Komissiolla on keskeinen rooli EU:n oikeusvaltioperiaatteen noudattamisen varmistamisessa, ja on tärkeää, että komissio käyttää välineitään aktiivisesti.

On keskeistä, että Unkaria koskeva SEU 7 artiklan 1 kohdan mukainen menettely antaa neuvostolle vankan pohjan arvioida tilannetta ja tarkoituksenmukaista etenemistapaa. Menettelyn pohjana tulee olla asianmukainen, objektiivinen, luotettava ja todennettavissa oleva tieto. Kuulemisen pohjalta Suomi arvioi jatkomenettelyn.

Komissiolla on runsaasti asiantuntemusta, jota voitaisiin hyödyntää tässä prosessissa. Suomi on tukenut komission keskeistä roolia oikeusvaltioperiaatteen noudattamisen seurannassa ja valvonnassa EU:ssa. Myös Euroopan neuvoston ja muiden tunnustettujen EU:n ulkopuolisten asiantuntijatahojen kuulemista prosessin edetessä voitaisiin tarvittaessa harkita.

Pääasiallinen sisältö

Euroopan parlamentti hyväksyi 12.9.2018 perustellun ehdotuksen neuvoston päätökseksi SEU 7 artiklan 1 kohdan nojalla sen toteamiseksi, onko olemassa selvä vaara, että Unkari loukkaa vakavasti unionin perustana olevia arvoja (nk. Sargentinin raportti). Tämä on ensimmäinen kerta, kun parlamentti on tehnyt SEU 7 artiklan 1 kohdan mukaisen ehdotuksen neuvostolle. Päätösehdotuksen taustalla on Euroopan parlamentin pitkään jatkunut huoli Unkarin oikeusvaltio- ja demokratiatilanteesta. Euroopan parlamentti totesi vuonna 2018 merkittävimmiksi huolenaiheiksi mm. oikeuslaitoksen itsenäisyyden, sananvapauden, korruption sekä vähemmistöjen, maahanmuuttajien ja turvapaikanhakijoiden oikeudet. Euroopan parlamentin esittämät huolet ovat laaja-alaisia, ja niitä on kuvattu yksityiskohtaisemmin E-kirjeessä E 80/2018 vp.

Euroopan parlamentti päivitti arvionsa Unkarin oikeusvaltiotilanteesta 24.4.2024 julkaisussa päätöslauselmassaan, jossa se katsoo yhteisten arvojen noudattamisen heikentyneen Unkarissa edelleen vuodesta 2018. EP katsoo niin ikään, että komission ja jäsenmaiden olisi edettävä SEU 7 artiklan 2 kohdan mukaiseen sanktiomenettelyyn, mikäli Unkari ei edisty oikeusvaltiopuutteiden korjaamisessa. EP toteaa, että parlamentin edellisen, 15.9.2022 annetun mietinnön jälkeen tilanne on joillakin osa-alueilla parantunut, useilla

pysynyt edelleen huolestuttavana ja joillakin huonontunut entisestään. Lisäksi uusia vakavia ongelmia on syntynyt Unkarin hallituksen toimien seurauksena. Uusista huolenaiheista EP nostaa esiin muun muassa vuoden 2023 lopussa hyväksytyn ns. suvereniteettilain.

Unkarin tilannetta on käsitelty yleisten asioiden neuvostossa tilannekatsauksen muodossa yhteensä kahdeksan kertaa: 16.10. ja 12.11.2018, 19.2. ja 9.4.2019, 22.9.2020, 14.12.2021, 15.11.2023 ja 19.11.2024. Kuulemiset Unkarin tilanteesta käynnistettiin 16.9.2019 pidetyssä yleisten asioiden neuvostossa, minkä jälkeen kuulemisia on järjestetty 10.12.2019, 22.6.2021, 23.5.2022, 18.11.2022, 30.5.2023 ja 25.6.2024. Viimeisimmässä kuulemisessa nousi esiin mm. oikeuslaitoksen riippumattomuus, EU:n tuomioistuimen ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomioiden täytäntöönpano, sananvapaus ja ilmaisun vapaus, median vapaus ja median moninaisuus, korruption torjunta ja eturistiriidat, suvereniteetin suojelusta annettu lainsäädäntö, vähemmistöjen (erityisesti seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen ja maahanmuuttajien) oikeudet sekä poikkeustilalaki.

Vuoden 2024 komission oikeusvaltiokertomuksessa todetaan, että Unkarissa oikeuslaitoksen itsenäisyyden arvioidaan kansalaisten ja yritysten toimesta olevan keskinkertaisella tasolla. Unkari on pannut täytäntöön vuoden 2023 oikeuslaitosuudistusta, jolla on mm. täsmennetty kansallisen oikeusneuvoston (National Judicial Council) ja kansallisen oikeusviraston (National Office of the Judiciary) toimivaltuuksia. Syyttäjäntoimi on edelleen poliittisen vaikutusvallan alainen ja riski sille, että yksittäisten tapausten käsittelyä häiritään liiallisesti, on olemassa. Tuomareiden ilmaisuvapaus on edelleen paineenalainen ja tuomareita mustamaalataan mediassa. Oikeuslaitos toimii edelleen tehokkaasti ja digitalisaation taso on korkea. Unkarissa on hyväksytty korruptionvastainen strategia vuosille 2024–2025, mutta korkean tason korruption puuttuminen on edelleen vakava huolenaihe. Uusi integriteettiviranomainen on raportoinut haasteista valvontatehtäviensä tehokkaassa hoitamisessa, ja myös korruptiontorjunnan task forcen toiminnan vaikutus käytännön tasolla on epäselvä. Unkarin jäädytettyä elpymis- ja palautumissuunnitelman mukaista rahoitusta ei ole voitu vapauttaa, sillä uusia toimia Unkarin oikeusvaltio-ongelmiin ja korruptiontorjuntaan liittyen ei ole hyväksytty. Median vapauden ja median moninaisuuden osalta ei ole nähty myönteistä kehitystä, asiakirjajulkaisuutta on jopa lainsäädännöllisin toimin rajoitettu. Valtion väliintulojen lisääntyminen ja viranomaisten mielivaltaiset päätökset ovat edelleen ongelma yritysten toiminnalle sisämarkkinoilla. Hätätilojen käyttöä jatketaan edelleen. Lainsäädännön laatimisen laatu ja sääntelyn jatkuva muutos on merkitävä huolenaihe. Valtion rooli kansalaisyhteiskunnan toimijoiden rahoittamisessa on edelleen huolenaihe. Unkari oli saanut vuonna 2023 oikeuslaitoksen toimintaan, korruptiontorjunnan viitekehukseen, median moninaisuuteen ja hallintojärjestelmän osien keskinäiseen valvontaan liittyviä suosituksia. Komission mukaan yhdenkään suosituksen osalta ei ollut tapahtunut edistystä.

Vuoden 2024 oikeusvaltiokertomuksen julkaisun jälkeen oikeusvaltiotilanteen Unkarissa voidaan katsoa edelleen heikentyneen, erityisesti kansalaisyhteiskunnan tilaan ja vähemmistöjen suojeluun liittyen. Unkarin parlamentti hyväksyi 18.3.2025 lakimuutokset, joilla lastensuojelun verukkeella mahdollistetaan sakkojen määrääminen sellaisten tapahtumien osallistujille ja järjestäjille, joissa käsitellään eri sukupuoliä ja seksuaalisia suuntautumisia, kuten vuosittainen Pride-tapahtuma.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Unionin perustana olevista arvoista määrätään SEU 2 artiklassa.

SEU 7 artiklan mukainen mekanismi jakaantuu kahteen vaiheeseen, SEU 7 artiklan 1 kohdan mukaiseen ensimmäiseen vaiheeseen (ennaltaehkäisevä vaihe) ja SEU 7 artiklan 2 kohdan mukaiseen toiseen vaiheeseen (sanktiomahdollisuus).

SEU 7 artiklan 1 kohdan mukaan neuvosto voi jäsenvaltioiden yhden kolmasosan, Euroopan parlamentin tai Euroopan komission perustellusta ehdotuksesta Euroopan parlamentin hyväksynnän saatuaan todeta jäsentensä neljän viidesosan enemmistöllä, että on olemassa selvä vaara, että jokin jäsenvaltio loukkaa vakavasti SEU 2 artiklassa tarkoitettuja arvoja. Ennen tämän toteamista neuvosto kuulee kyseistä jäsenvaltiota ja voi, tehden ratkaisunsa samaa menettelyä noudattaen, antaa sille suosituksia.

SEU 7 artiklan 2 kohdan mukaan Eurooppa-neuvosto voi yksimielisesti todeta, että jokin jäsenvaltio loukkaa vakavasti ja jatkuvasti näitä arvoja. Tämän jälkeen neuvosto voi määräenemmistöllä päättää sanktioista. Asianomaiselle jäsenvaltiolle kuuluvat oikeudet, mukaan lukien äänioikeus neuvostossa, voidaan pidättää väliaikaisesti.

Käsittely Euroopan parlamentissa

Euroopan parlamentti on käsitellyt Unkarin oikeusvaltiotilannetta mm. seuraavasti: Euroopan parlamentin päätöslauselmat 2015/2700(RSP), 2017/2656(RSP), 2017/2131(INL), 2020/2513(RSP) ja mietintö 2018/0902R(NLE) ja tähän liittyvä päätöslauselma C9 0000/2022, sekä päätöslauselma 2024/2683(RSP).

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunta 23.5.2025.

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 23.5.2025.

E 80/2018 vp

Mm. EU/785/2022-VNK-1 (osana neuvostopakettia EU/164/2022-VNK-23), VNEUS2022-00459 (osana neuvostopakettia EUN 56/2022 vp), VNEUS2020-00880 (osana neuvostopakettia EUN 106/2020 vp).

Ks. myös valtioneuvoston selvitykset: Valtioneuvoston selonteko EU-politiikasta (VNS 7/2020 vp), Euroopan komission tiedonanto: Oikeusvaltioperiaatteen noudattamisen lujittaminen unionissa – tilannekatsaus ja mahdolliset jatkotoimet (E 17/2019 vp jatkokirjeineen), Oikeusvaltioperiaatteen toteutumisen vahvistamisesta EU:ssa (E 66/2013 vp jatkokirjeineen), Oikeusvaltiotilanne Unkarissa (E 80/2018 vp) sekä komission ehdotus neuvoston täytäntöönpanopäätökseksi unionin talousarvion suojaamiseksi Unkarissa tapahuneiden oikeusvaltion periaatteiden rikkomusten vuoksi (E 117/2022 vp).

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Oikeusvaltioperiaate ja perusoikeuksien kunnioittaminen ovat perustuslaissa vahvistettuja Suomen valtiosäännön keskeisiä periaatteita, joihin Suomi on sitoutunut myös EU:n jäsenenä sekä osana kansainvälisiä sopimusvelvoitteitaan.

Perusoikeuksista säättäminen kuuluu Ahvenanmaan itsehallintolain 27 §:n 1 ja 2 kohdan mukaan valtakunnan lainsäädäntövaltaan.

Taloudelliset vaikutukset

Ei taloudellisia vaikutuksia.

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

SEU 7 artiklan menettelyä sovellettiin ensi kertaa joulukuussa 2017, kun komissio teki perustellun ehdotuksen neuvoston päätökseksi SEU 7 artiklan 1 kohdan soveltamisesta Puolan oikeusvaltiotilanteeseen. Pääministeri Tuskin johtaman hallituksen aloitettua toimessaan joulukuussa 2023, Puola on muuttanut suhtautumistaan EU-tasolta esitettyihin oikeusvaltiohuoliin. Komissio ilmoitti 6.5.2024 katsovansa Puolan oikeusvaltiotilanteen parantuneen siinä määrin, ettei SEU 7 artiklan 1 kohdan mukaista selvää vaaraa oikeusperiaatteen vakavalle loukkaukselle enää ole, ja ilmoitti neuvostolle ja Euroopan parlamentille aikeistaan peruuttaa Puolaa koskeva perusteltu ehdotus. SEU 7 artiklan mukainen menettely päättyi 29.5.2024, kun komissio peruutti Puolaa koskevan perustellun ehdotuksen sen jälkeen, kun asiasta oli keskusteltu yleisten asioiden neuvostossa 21.5.2024. (ks. tarkemmin E 7/2018 vp ja jatkokirje EJ 7/2024).

Unkari nosti lokakuussa 2018 EU:n tuomioistuimessa kanteen Euroopan parlamenttia vastaan tässä perusmuistiossa käsitellyn parlamentin 12.9.2018 hyväksymän perustellun ehdotuksen kumoamiseksi menettelyllisin perustein (asia C-650/18). EU:n tuomioistuin hylkäsi Unkarin kanteen tuomiollaan 3.6.2021. EU:n tuomioistuin katsoi, että Euroopan parlamentti jätti perustellusti ottamatta huomioon äänestämästä pidättäytymiset laskiesaan annettuja ääniä kyseistä päätöslauselmaa annettaessa.

Useat Euroopan ja kansainvälisen tason toimijat, kuten Venetsian komissio ja Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutettu, ovat ilmaisseet huolensa Unkarin oikeusvaltiotilanteesta.

Komissio on nostanut Unkaria vastaan useita kanteita, joilla on liityntä unionin arvojen kunnioittamiseen. EU-tuomioistuimessa on vireillä 19.12.2022 komission Unkaria vastaan nostama jäsenyyssvelvoitteiden rikkomista koskeva kanne. Kanne liittyy Unkarissa 2021 hyväksyttyyn lainsäädäntöön, jolla kielletään mm. homoseksuaalisen materiaalin esittäminen alle 18-vuotiaille, ja käytännössä sillä kielletään esimerkiksi homoseksuaalisuudesta ja sukupuolen korjaamisesta kertominen kouluissa. Komission mukaan lailla rikotaan sisämarkkinasääntelyä (esim. audiovisuaalisen median direktiivi, sähköisen kaupan direktiivi) sekä yksilöiden perusoikeuksia ja EU:n arvoja. Komission kanne julkaistiin EU:n virallisessa lehdessä 13.2.2023 asianumerolla C-769/22. Suomi osallistuu väliintulijana kanneasian käsittelyyn tukien kantajana olevaa komissiota.

EU-tuomioistuimessa on vireillä myös 4.12.2024 komission Unkaria vastaan nostama jäsenyyssvelvoitteiden rikkomista koskeva kanne, joka liittyy Unkarissa vuonna 2023 hyväksyttyyn lainsäädäntöön kansallisen suvereniteetin suojelusta ulkomaisilta vaikutteilta. Lailla on perustettu Unkarin kansallista suvereniteettia valvova viranomainen, jolla on laajat toimivaltuudet, mutta joka ei ole minkään valvontamekanismin alainen. Suvereniteetin suojelusta annetulla lailla on pelotevaikutus vapaaseen ja demokraattiseen keskusteluun unkarilaisessa yhteiskunnassa. Komission mukaan lailla rikotaan mm. sisämarkkinasääntelyä, yksilöiden perusoikeuksia sekä tietosuojasääntelyä. Komission kanne julkaistiin EU:n virallisessa lehdessä 6.1.2025 asianumerolla C-829/24. Suomi osallistuu väliintulijana kanneasian käsittelyyn tukien kantajana olevaa komissiota.

Unkari on viime aikoina hyväksynyt uusia lakeja ja perustuslaillisia muutoksia, joilla heikennetään entisestään vähemmistöjen asemaa ja kansalaisyhteiskunnan roolia. Unkarin parlamentti hyväksyi maaliskuussa 2025 LGBTIQ-yhteisön asemaa merkittävästi heikentävän kokoontumislakimuutoksen, jolla mm. kielletään Pride-kulkue sakkotuomion uhalla ja sallitaan kasvojentunnistusohjelmien käyttö tällaisiin kokoontumisiin osallistuvien

tunnistamiseksi. Lisäksi Unkarin hallitus jätti Unkarin parlamentille 14.5.2025 uuden kiistanalaisen lakiesityksen, joka antaisi suvereniteetinsuojeluvirastolle mahdollisuuden asettaa mustalle listalle ulkomaista rahoitusta (ml. EU-avustuksia) saavat organisaatiot, mikäli se määrittelee ne uhaksi kansalliselle itsemääräämisoikeudelle.

Asetus yleisestä ehdollisuusjärjestelmästä unionin talousarvion suojaamiseksi (2020/2092) tuli voimaan vuoden 2021 alussa. Asetuksella luodaan ehdollisuutta oikeusvaltioperiaatteen noudattamisen ja unionin varojen vastaanottamisen välille (ks. tarkemmin U 40/2018 vp jatkokirjeineen). Puola ja Unkari nostivat maaliskuussa 2021 asetusta koskevat kumoamiskanteet EU:n tuomioistuimessa (C-156/21 ja C-157/21). Suomi oli asiassa väliintulijana tukien asetuksen pysymistä voimassa ja kanteiden hylkäämistä. EU:n tuomioistuin hylkäsi maiden kumoamiskanteet helmikuussa 2022. Tuomioistuimen mukaan ehdollisuusasetuksella on asianmukainen oikeusperusta ja se on linjassa mm. SEU 7 artiklan mukaisen menettelyn kanssa.

Komissio käynnisti virallisesti ehdollisuusasetuksen mukaisen menettelyn Unkarin osalta huhtikuussa 2022. Menettelyn myötä komissio päätyi antamaan neuvostolle täytäntöönpanopäätösehdotuksen unionin budjetin suojaamiseksi Unkarissa havaittujen oikeusvaltioperiaatteen rikkomusten vuoksi 18.9.2022 (kts. E 117/2022 vp). Neuvosto hyväksyi 15.12.2022 neuvoston täytäntöönpanopäätöksen, jolla jäädettiin Unkarin koheesi-osaannosta 6,3 miljardia euroa. Ehdollisuusasetuksen mukaisesti komission tulee raportoida Unkarin edistymisestä korjaavien toimenpiteiden edistämiseksi vuoden kuluttua täytäntöönpanopäätöksen antamisesta. Komissio esitti arvionsa Unkarin toimien edistymisestä 13.12.2023 ja 16.12.2024. Komissio ei esittänyt muutoksia vuonna 2022 annetun neuvoston täytäntöönpanopäätöksen mukaisiin toimiin, sillä sen mukaan Unkari ei ollut edennyt riittävästi siltä edellytetyissä korjaavissa toimenpiteissä. Unkari on nostanut 26.2.2025 komissiota vastaan unionin yleisessä tuomioistuimessa kanteen komission 16.12.2024 antaman ehdollisuusasetusta koskevan päätöksen kumoamiseksi.

Unkarin parlamentti hyväksyi 3.5.2023 oikeuslaitoksen uudistuksia koskevan lainsäädäntöpaketin, jolla mm. vahvistetaan valtakunnallista tuomarineuvostoa, poistetaan viranomaisten mahdollisuus tehdä valitus perustuslakituomioistuimeen ja tehdään muutoksia oikeuslaitoksen nimityskäytäntöihin. Laki tuli voimaan 1.6.2023 ja Unkarin hallitus katsoo sen myötä täyttäneensä nk. rahoituksen horisontaalasetuksen (CPR-asetus) mukaisten horisontaalisten edellytysten vaatimukset oikeuslaitoksen riippumattomuuden osalta sekä oikeuslaitosta koskevat välitavoitteet elpymissuunnitelman osalta. Komissio vapautti 13.12.2023 Unkarille 10,2 miljardia euroa CPR-asetuksen nojalla jäädetytystä koheesiorahoituksesta.

Komissio antoi 30.9.2020 ensimmäisen vuosittaisen oikeusvaltiokertomuksen, jossa esitetään yhteenveto jäsenvaltioiden oikeusvaltiotilanteesta ja EU:n tasolla tapahtuneesta merkittävästä kehityksestä sekä 27 maakohtaisessa luvussa arviointi kustakin jäsenvaltiosta.

Komissio antoi 24.7.2024 järjestyksessään viidennen oikeusvaltiokertomuksen. Oikeusvaltiokertomuksen yleisestä osasta käytiin keskustelu syyskuun yleisten asioiden neuvostossa 24.9.2024. Maakohtaisia dialogeja on jatkettu yleisten asioiden neuvostossa 19.11.2024 (Malta, Hollanti, Itävalta ja Puola) ja 28.1.2025 (Unkari, Portugali, Romania ja Slovenia), ja tullaan jatkamaan 27.5.2025 (Suomi, Ruotsi, Belgia, Slovakia).

Kuudennen oikeusvaltiokertomuksen valmistelu on loppusuoralla. Komissio tulee edellisen vuoden tapaan julkaisemaan vuoden 2025 oikeusvaltiokertomuksen yhteydessä oikeusvaltioraportit myös neljästä ehdokasmaasta, Albaniasta, Pohjois-Makedoniasta, Montenegrosta ja Serbiasta. Lisäksi komissio on aikeissa lisätä 2025 oikeusvaltioraporttiin ensimmäistä kertaa sisämarkkinaulottuvuuden.

Asiakirjat

Euroopan parlamentin päätöslauselma 12.9.2018 ehdotuksesta, jolla neuvostoa pyydetään toteamaan Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 7 artiklan 1 kohdan nojalla, onko olemassa selvä vaara, että Unkari loukkaa vakavasti unionin perustana olevia arvoja [2017/2131(INL)]. Euroopan parlamentin mietintö 15.9.2022, [2018/0902R(NLE)], joka on jatkoa Euroopan parlamentin mietinnölle vuodelta 2018 sekä Euroopan parlamentin päätöslauselma 24.4.2024 [2024/2683(RSP)].

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

VNEUS, Maria Peltoniemi, puh: +358 295 60537

VAHVA-tunnus

EU/785/2022

Valtioneuvoston kanslia

Perusmuistio

EU/363/2024-VNK-46

Peltoniemi Maria

20.5.2025

Yleisten asioiden neuvosto 27.5.2025; neuvoston vuosittainen oikeusvaltiovuoropuhelu, maakohtainen keskustelu, näkemysten vaihto

Kokous

Yleisten asioiden neuvosto 27.5.2025

Eduskuntatunnus

E 17/2019 vp

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Euroopan komission 24.7.2024 antama tiedonanto "Oikeusvaltiokertomus 2024 – Oikeusvaltiotilanne Euroopan unionissa" (COM(2024) 800 final) sisältää komission viidennen vuotuisen oikeusvaltiokertomuksen. Kertomus koostuu EU:n tilannetta kokonaisuutena tarkastelevasta tiedonannosta, jossa esitetään yhteenveto jäsenvaltioiden oikeusvaltiotilanteesta ja EU:n tasolla tapahtuneesta merkittävästä kehityksestä, sekä jokaista jäsenvaltiota koskevasta maakohtaisesta luvusta (27 kpl). Maaluvut sisältävät kutakin tarkasteltua jäsenvaltiota koskevat maakohtaiset suositukset, ja komissio on myös arvioinut jäsenvaltioiden edistymistä edellisen vuoden oikeusvaltiokertomukseen sisällyttyjen suositusten noudattamisessa. Lisäksi vuoden 2024 kertomus sisältää ensimmäistä kertaa maaluvut myös neljästä laajentumisprosessissa pisimmälle edenneestä ehdokasmaasta Albaniasta, Montenegrosta, Pohjois-Makedoniasta ja Serbiasta. Laajentumismaille ei kuitenkaan ole annettu oikeusvaltioraportin yhteydessä suosituksia, sillä nämä annetaan vuotuisen laajentumispaketin yhteydessä.

Toukokuun yleisten asioiden neuvostossa on tarkoitus keskustella oikeusvaltiokertomuksen maakohtaisista luvuista Suomen, Ruotsin, Slovakian ja Belgian osalta. Edellisen

kerran maakohtainen dialogi järjestettiin yleisten asioiden neuvostossa 28.1.2025, jolloin käsiteltiin Unkarin, Portugalin, Romanian ja Slovenian maakohtaiset luvut. Vuoden 2024 oikeusvaltiokertomuksen yleisestä osasta käytiin keskustelu viime syyskuun (24.9.2024) yleisten asioiden neuvostossa. Suomen maalukua on käsitelty edellisen kerran vuoden 2022 oikeusvaltiokertomuksen pohjalta helmikuussa 21.2.2023.

Suomen kanta

Seuraava kanta on muodostettu eduskuntaselvityksessä EJ 9/2024 vp – E 17/2019 vp:

Euroopan unioni on Suomen tärkein poliittinen ja taloudellinen viitekehys ja arvoyhteisö. Oikeusvaltiokysymysten osalta Suomi jatkaa toimintaansa pitkäaikaisella linjallaan ja edistää oikeusvaltioperiaatteen toteutumista ja korruption torjuntaa EU:ssa. Valtioneuvosto jakaa komission näkemyksen siitä, että oikeusvaltioperiaate on hyvin toimivan demokratian ja yksilön oikeuksien suojelun edellytys. Oikeusvaltioperiaatteella on merkitystä kansalaisille ja yrityksille kaikkialla EU:ssa sekä EU:n toiminnan uskottavuudelle myös globaalisti sen toiminnassa kansainvälisten kumppanien kanssa. Onkin tärkeää, että unionissa jatketaan määrätietoisesti työtä oikeusvaltioperiaatteen ja unionin yhteisten arvojen ylläpitämisessä, sillä tämän avulla parannetaan eurooppalaisten demokratioiden häiriönsietokykyä ja keskinäistä luottamusta.

Oikeusvaltioperiaatteen toteutuminen edellyttää oikeusvarmuutta, demokratian ja perusoikeuksien suojelua sekä riippumattomien ja puolueettomien tuomioistuinten takaamaa tehokasta oikeussuojaa. Oikeusvaltioperiaatteen noudattaminen on edellytys jäsenvaltioiden keskinäisluottamukselle EU:n sisämarkkinoilla ja se osaltaan varmistaa investointeja suosivan toimintaympäristön toteutuminen. Valtioneuvosto katsoo, että oikeusvaltioon liittyvien ongelmien sisämarkkinavaikutusten sisällyttäminen oikeusvaltiokertomukseen on kannatettavaa ja edistää mahdollisten haasteiden tunnistamista ennakkollisesti. Raportoinnin kehittämisessä huomiota tulisi kuitenkin kiinnittää tarpeettomien päällekkäisyyden välttämiseen.

Komission vuosittainen oikeusvaltiokertomus on keskeinen työväline oikeusvaltioperiaatteen edistämiseksi Euroopan unionissa. Valtioneuvosto yhtyy komission näkemykseen siitä, että oikeusvaltiokertomuksen ja sen mahdollistaman vuoropuhelun avulla on edistetty myönteistä oikeusvaltiokehitystä jäsenvaltioissa. Valtioneuvosto panee huolestuneena merkkeille, että unionissa on edelleen maita, joissa on yhä järjestelmätason ongelmia.

Valtioneuvosto pitää arvokkaana komission tekemää työtä oikeusvaltioperiaatteen ylläpitämiseksi ja oikeusvaltiovälineiden kehittämiseksi. Jotta unioni voi vastata tehokkaasti myös muuttuviin oikeusvaltiohaasteisiin, on tärkeää, että oikeusvaltiovälineitä kehitetään tarvittaessa myös vastaisuudessa. On kuitenkin oleellista, että EU:n jo olemassa olevia oikeusvaltiovälineitä käytetään tehokkaasti ja toisiaan täydentävästi. Valtioneuvosto korostaa, että unionin budjetista saatava rahoitus linkitetään tiiviisti oikeusvaltioperiaatteen kunnioittamiseen, varojen väärinkäytön vastaisiin toimiin ja korruption ehkäisemiseen. Tältä osin valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti komission tavoitteeseen tiivistää myös oikeusvaltiokertomuksen suositusten ja EU:n budjetista osoitetun rahoituksen välistä yhteyttä.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että oikeusvaltiokertomukseen pohjautuvia keskusteluja käydään yleisten asioiden neuvostossa ja oikeus- ja sisäasioiden neuvostossa, sekä tarvittaessa myös muissa neuvoston kokoonpanoissa. Eri neuvostokokoonpanoissa käytävät keskustelut voivat syventää EU:ssa käytävää teemakohtaista oikeusvaltiokeskustelua ja tehostaa oikeusvaltiokertomuksen hyödyntämistä.

Valtioneuvosto ottaa huomioon komission Suomelle osoittamat suositukset, jotka huomioivat viime vuoden suositusten parissa tehdyn työn ja tarkentavat tavoitteen asettelua tältä osin. Suositukset huomioidaan näihin toimiin liittyvissä kansallisissa prosesseissa.

Pääasiallinen sisältö

Komission oikeusvaltiotoimet ja tiedonanto oikeusvaltioperiaatteen lujittamisesta unionissa

Komissio on vastuussa sen valvomisesta, että EU:n perussopimuksia ja niiden nojalla hyväksytyjä toimia noudatetaan. Komissio on ollut aktiivinen oikeusvaltioperiaatteen noudattamisen lujittamista vahvistavassa työssä. Komissio on tehnyt tätä työtä laaja-alaisesti ja useita toisiaan täydentäviä välineitä käyttäen.

Komission vuonna 2019 antamassa tiedonannossa oikeusvaltioperiaatteen lujittamisesta unionissa todettiin, että komissio syventää oikeusvaltioperiaatteeseen liittyvän kehityksen seurantaa jäsenvaltioissa toteuttamalla oikeusvaltioperiaatetta koskevan tarkastelukierroksen, jonka osana se julkaisee vuosittain oikeusvaltiokertomuksen (E 17/2019 vp). Komission 30.9.2020 antama tiedonanto ”Oikeusvaltiokertomus 2020 - Oikeusvaltiotilanne Euroopan unionissa” (COM(2020) 580 final) sisälsi komission ensimmäisen vuosittaisen oikeusvaltiokertomuksen (EJ 19/2020 vp). Tämän jälkeen komissio on antanut vuosittain oikeusvaltiokertomusta koskevan tiedonannon ja nyt käsiteltävä vuoden 2024 oikeusvaltiokertomus on järjestyksessään viides.

Komission viides vuotuinen oikeusvaltiokertomus 2024

Komission viides vuosittainen oikeusvaltiokertomus käsittää yleiskatsauksen oikeusvaltiotilanteen kehityksestä EU:ssa ja maakohtaiset luvut, joissa arvioidaan jäsenvaltiokohtaista oikeusvaltiotilannetta ja vuoden 2023 jälkeen tapahtunutta merkittävää kehitystä. Komissio on myös arvioinut sitä, miten jäsenvaltiot ovat noudattaneet ja edistäneet vuonna 2023 annettuja suosituksia. Jäsenvaltioille on osoitettu uudet jäsenvaltiokohtaiset suositukset.

Vuoden 2024 kertomuksessa tarkastellaan ensimmäistä kertaa myös laajentumisprosessissa pisimmälle edenneiden Albanian, Montenegron, Pohjois-Makedonian ja Serbian oikeusvaltiokehitystä. Tämän tarkoituksena on tukea maiden uudistuspyrkimyksiä ja varmistaa, että maat jatkavat oikeusvaltionsa kehittämistä edetäkseen kohti EU-jäsenyyttä. Laajentumismaille ei kuitenkaan tämän oikeusvaltiokertomuksen yhteydessä anneta suosituksia, sillä nämä annetaan vuotuisen laajentumispaketin yhteydessä.

Oikeusvaltiokertomuksessa on tarkasteltu väistyvän komission toimikauden aikana tehtyjä toimia oikeusvaltioperiaatteen edistämiseksi. Väistynyt komissio on monipuolistanut käytettävissä olevia oikeusvaltiovälineitä (esim. oikeusvaltiokertomus, ehdollisuusasetus jne.) sekä antanut aloitteita, joilla on ollut merkitystä myös oikeusvaltioperiaatteen edistämiseksi (mm. ehdotukset tiedotusvälineiden vapauden ja moninaisuuden edistämiseksi ja korruptiontorjunnan tehostamiseksi). Komission arvion mukaan EU:lla on nyt vuoteen 2020 verrattuna paremmat valmiudet havaita, ehkäistä ja käsitellä oikeusvaltioon liittyviä haasteita. Tämä lisää eurooppalaisten demokratioiden häiriönsietokykyä ja keskinäistä luottamusta EU:ssa sekä parantaa EU:n sisämarkkinoiden moitteetonta toimintaa edistämällä kilpailukyvyille ja kestäväille kasvuille suotuisaa liiketoimintaympäristöä.

Komission mukaan oikeusvaltiokertomuksesta on muodostunut todellinen myönteisiä uudistuksia liikkeellepaneva tekijä. Kaksi kolmasosaa (68%) vuonna 2023 annetuista suosituksista on toteutettu kokonaan tai osittain. Myönteisestä kehityksestä huolimatta joissain

jäsenvaltioissa on edelleen järjestelmätason ongelmia ja tilanne on heikentynyt entisestään. Kertomus on laadittu tiiviissä yhteistyössä ja vuoropuhelussa jäsenvaltioiden ja sidosryhmien kanssa ja se tukeutuu erilaisiin kansallisiin, kansainvälisiin ja muihin lähteisiin.

Maakohtaiset luvut perustuvat komission laadulliseen arvioon maiden oikeusvaltiokehityksestä. Tämän lisäksi kohdennettu sidosryhmäkonsultaatio tuotti komission mukaan arvokkaita huomioita niin yleiskatsaukseen kuin maakohtaisiin lukuihin. Kertomuksessa tarkastellaan oikeusvaltiokehitystä neljä oikeusvaltioperiaatteen sisältämän keskeisen osa-alueen avulla: i) oikeuslaitos, ii) korruptiontorjuntakehys, iii) tiedotusvälineiden moniarvoisuus ja vapaus, sekä iv) hallitusjärjestelmän osien keskinäinen valvonta (nk. checks and balances). Aiempien vuosien tapaan kaikille jäsenvaltioille on kertomuksen laatimisen yhteydessä tarjottu mahdollisuus osallistua prosessiin toimittamalla kirjallinen kannanotto sekä osallistumalla maavierailuun.

Kertomusta on kuvattu tarkemmin eduskuntaselvityksessä EJ 9/2024 vp.

Komission oikeusvaltiokertomuksen maakohtainen luku: Oikeusvaltiotilanne Suomessa

Suomea koskevassa maakohtaisessa luvussa todetaan, että Suomen oikeuslaitosta pidetään edelleen hyvin riippumattomana. Tuomioistuinjärjestelmän arviointia ja tulevaisuuden kehityssuuntia koskevan muistion jatkotoimena on asetettu työryhmä, jonka on määrä esittää päätelmänsä vuonna 2027. Lautamiesten nimittämismenettelyn uudistamiseksi on toteutettu joitakin toimia. Oikeudenhoitoa koskeva valtioneuvoston selonteko on edistänyt keskustelua oikeuslaitoksen kiireellisimmistä kysymyksistä. Kertomuksessa todetaan, että oikeudenkäyntimaksujärjestelmä on puhuttanut sidosryhmien keskuudessa. Yhdenmukaisempien ja laadukkaampien oikeusapupalvelujen järjestämiseksi perustettu valtakunnallinen Oikeuspalveluvirasto aloittaa toimintansa vuonna 2025 ja yleisten tuomioistuinten asianhallintajärjestelmän on odotettu olevan kokonaan käytössä vuonna 2024. Kertomuksessa todetaan, että oikeuslaitoksen resursseja on lisätty, mutta rakenteellisia puutteita on edelleen.

Kertomuksessa todetaan, että sidosryhmät pitävät Suomea edelleen yhtenä maailman vähiten korruptoituneista maista. Oikeusministeriö on alkanut valmistella uutta korruptionvastaista toimenpideohjelmaa vuosiksi 2024–2027. Kertomuksessa todetaan, että vaikutusvallan kauppaamista koskeva lakiesitys on jätetty odottamaan, eikä päätöstä lahjontaa koskevan lainsäädännön tarkistamisesta ole tehty. Ministereihin sovellettavan lahjomattomuus- ja vastuuvuorollisuuskehyksen vahvistamisesta ei ole tehty päätöstä, eikä heitä koskevia käytännesääntöjä ole hyväksytty. Avoimuusrekisterilaki on tullut voimaan, ja näin on luotu sähköinen avoimuusrekisteri ja päivitetty lobbauskehystä. Eduskunnalle on ollut määrä antaa syksyyn 2024 mennessä kaksi vireillä olevaa esitystä, jotka koskevat ministerien pyörövi-ilmion rajoittamista sekä vaali- ja puoluerahoituksen läpinäkyvyyden lisäämistä. Kertomuksessa kuvataan, että julkisten hankintojen, kaupunkisuunnittelun ja alueidenkäytön suunnittelun on todettu olevan aloja, joilla korruptionriski on suuri. Julkisiin hankintoihin liittyviä korruptionriskejä pyritään torjumaan erilaisilla aloitteilla.

Kertomuksessa todetaan, että Suomessa tiedotusvälineiden kansallisten sääntelyviranomaisten tehtäviä ja rakenteita ollaan muuttamassa, ja niiden resurssit ovat pysyneet vakaina. Lehdistön eettisiä sääntöjä tarkistetaan parhaillaan, ja Julkisen sanan neuvoston käsiteltäväksi tulee edelleen yhä enemmän toimittajan etiikkaan liittyviä kanteluja. Valtioneuvosto on julkaissut median keskittymistä ja mediasisältöjen moninaisuutta Suomessa koskevan tutkimusraportin suosituksineen. Valtioneuvosto tutkii julkisen palvelun mediaa koskevan lainsäädännön mahdollista muuttamista. Kertomuksessa todetaan, että tiedonsaantioikeuden suhteen on tapahtunut jonkin verran edistystä, ja hallitus tutkii edelleen viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain mahdollista uudistamista. Raportissa

todetaan, että toimittajien suojelun kehys on Suomessa edelleen vahva. Kansalliset ihmisoikeusinstituutiot ovat ehdottaneet lainsäädäntömuutoksia asemansa vahvistamiseksi. Raportin mukaan kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytykset ovat edelleen laajat, mutta sidosryhmien mukaan keskustelu niiden roolista on koventunut.

Suomea koskevaa maalukua on kuvattu tarkemmin eduskuntaselvityksessä EJ 9/2024 vp.

Komission oikeusvaltiokertomuksen maakohtaiset luvut: Oikeusvaltiotilanne Slovakiassa, Ruotsissa ja Belgiassa

Slovakiassa parlamentti hyväksyi rikoslain uudistuksen ja lakkautti erityissyyttäjänviraston nopeutetulla menettelyllä, mikä herätti huolta uudistuksen prosessista ja sisällöstä. Perustuslakituomioistuimien keskeytti väliaikaisesti osia uudistuksesta helmikuussa 2024, ja sitä muutettiin uudelleen nopeutetusti heinäkuussa 2024. Tuomarineuvoston jäsenten erottamisen turvaamisessa ei edistytty, ja hallitus erotti kolme jäsentä. Rikosprosessilain muutokset ja tuomareihin kohdistuneet lausunnot herättivät huolta oikeuslaitoksen riippumattomuudesta. Tuomioistuimet toimivat yleisesti ottaen hyvin ja oikeusavun saatavuutta koskevat muutokset ovat valmistelussa. Uutta kansallista korruptionvastaista strategiaa (2024–2029) kehitetään parhaillaan, mutta rikoslain uudistus on herättänyt huolta korkean tason korruption torjunnasta ja EU:n taloudellisten etujen suojaamisesta. Korruptionvastaisen instituutioiden lakkauttaminen yhdistettynä valtakunnansyyttäjänviraston lisääntyneeseen valvontaan voi heikentää pyrkimyksiä torjua korkean tason korruptiota. Hallitus on sitoutunut ehdottamaan lobbauslainsäädäntöä ja vahvistamaan eturistiriitoja koskevia määräyksiä. Slovakiassa julkisen palvelun median riippumattomuudesta on huolta viimeaikaisten lakimuutosten vuoksi. Vaikka toimittajien turvallisuuteen pyrkivien mekanismien osalta on edistytty, heidän työympäristönsä heikkenee. Lainvalmistelussa julkiset kuulemiset ovat edelleen riittämättömiä ja kansalaisyhteiskunnan osallistumista rajoitetaan yhä enemmän.

Ruotsin oikeuslaitoksen riippumattomuuden katsotaan olevan korkea ja oikeuslaitos toimii tehokkaasti, mutta hallitus harkitsee toimia riippumattomuuden vahvistamiseksi edelleen, mukaan lukien riippumattoman tuomioistuinhallinnon ja tuomareiden kurinpitolautakunnan perustaminen. Vaikka maallikotuomareiden riippumattomuuden parantamiseksi on toteutettu joitakin toimia, heidän nimitysjärjestelmänsä ei ole tehty muutoksia. Oikeuslaitokselle on osoitettu lisää resursseja järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan liittyen, mutta tuomioistuimissa henkilöstön houkuttelevuus ja pitäminen on edelleen haaste. Ruotsia pidetään yhtenä vähiten korruptoituneista maista, ja sen kansallinen korruptionvastainen suunnitelma hyväksyttiin vuonna 2024. Hallitus keskittyy järjestäytyneen rikollisuuden julkisiin palveluihin soluttautumisesta johtuviin korruptionriskeihin ja tarkistaa ulkomaista lahjontaa ja lobbausta koskevia lakeja. Ministerien eettisissä ohjeissa ja varallisuuden julkistamisvaatimuksissa on edelleen joitakin aukkoja. Paikallishallintoa ja julkisia hankintoja pidetään korruption kannalta riskialttiina alueina. Ruotsin tiedotusvälinevirasto on uudistettu, ja julkisen median poliittista riippumattomuutta on vahvistettu. Toimittajat työskentelevät edelleen suotuisissa olosuhteissa. Hallitus tarkastelee perustuslain muutoksia rauhanajan kriisien käsittelemiseksi. Kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuudet ovat edelleen hyvät, mutta rahoituksen leikkaukset ja nopeammat kuulemiset vaikuttavat joihinkin organisaatioihin. Kansalaisyhteiskunnan lainsäädäntöä uudistetaan parhaillaan, mukaan lukien uusi ehdotus "demokratiaehdosta".

Belgiassa käydään neuvotteluja lainsäädäntöluonnoksesta, jolla budjettivalta siirretään toimeenpanovalalta oikeuslaitokselle oikeuslaitoksen riippumattomuuden lisäämiseksi, Oikeuslaitoksen digitalisoinnissa on edistytty. Vaikka oikeusjärjestelmän resurssit ovat parantuneet, rakenteellisia puutteita on edelleen. Asianajaja-asiakassuhteen luottamuksellisuutta on suojattu uusilla säännöksillä. Belgiassa korruptiontorjuntatoimet ovat osa useita strategioita, mutta kokonaisvaltaista strategiaa tai koordinoitua toimintaa ei ole.

Ulkomaisen lahjonnan tutkinta on edelleen haastavaa. Uusi lainsäädäntö julkisissa viroissa toimiville laajentaa käytännösäännöt koskemaan kaikkia ministeriöiden jäseniä, mutta puutteita on edelleen esimerkiksi pyörövi-ilmion, lahjojen ja varallisuusilmoitusten aloilla. Lobbauksen ja puoluerahoituksen sääntelypyrkimyksissä ei ole vielä päästy yksimielisyyteen. Audiovisuaalisen median sääntelyviranomaiset säilyttävät riippumattomuutensa, ja lehdistön itsesääntely on edelleen tehokasta. Huolimatta median suuresta keskittymisestä, median omistajuus on läpinäkyvää. Julkisen palvelun media turvaa riippumattomuutensa, ja virallisten asiakirjojen saatavuuden parantamisessa on edistytty, vaikka hallinnollisten asiakirjojen saatavuutta valvovalla komissiolla ei olekaan päätöksentekovaltaa. Toimittajien turvallisuutta uhkaa yhä enemmän verkkohäirintä. Huolta aiheuttavat edelleen hallituksen tuomioistuinten päätösten noudattamatta jättäminen ja julkisen tilan rajoitukset.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Tiedonannot eivät ole oikeudellisesti sitovia.

SEU 2 artiklassa määrätään unionin arvoista. SEU 9 artikla sisältää määräykset EU:n perusoikeuskirjasta ja EU:n liittymisestä ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehtyyn eurooppalaiseen yleissopimukseen.

EU:n perusoikeuskirjassa vahvistetaan tietyt EU:n kansalaisille ja asukkaille kuuluvat oikeudet ja vapaudet. Perusoikeuskirja on oikeudellisesti sitova.

Käsittely Euroopan parlamentissa

Euroopan parlamentissa tiedonannon käsittelyn vastuuvaliokuntana toimii kansalaisvapauksien sekä oikeus- ja sisäasioiden valiokunta (LIBE).

LIBE-valiokunta on antanut resoluutioluonnoksen vuoden 2024 oikeusvaltiokertomuksesta 9.1.2025. Resoluutioluonnosta on tarkoitus käsitellä Euroopan parlamentin täysistunnossa 16.6.2025. Parlamentti hyväksyi komission vuoden 2023 oikeusvaltiokertomuksesta resoluution helmikuussa 2024.

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunta 23.5.2025.

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 23.5.2025.

Euroopan komission tiedonanto: Oikeusvaltioperiaatteen noudattamisen lujittaminen unionissa – tilannekatsaus ja mahdolliset jatkotoimet (E-kirje 17/2019 vp ja E jatkokirjeet 17/2019 vp, 6/2020 vp, 19/2020 vp, 9/2021 vp, 7/2022 vp, 3/2023 vp, 9/2024 vp sekä SuVL 2/2019 vp).

Valtioneuvoston selvitys: Oikeusvaltiokysymykset Suomen puheenjohtajakaudella (E 16/2019 vp ja SuVL 2/2019 vp).

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Oikeusvaltioperiaate ja perusoikeuksien kunnioittaminen ovat perustuslaissa vahvistettuja Suomen valtiosäännön keskeisiä periaatteita, joihin Suomi on sitoutunut myös EU:n jäsenenä sekä osana kansainvälisiä sopimusvelvoitteitaan (perustuslain 1 §:n 3 momentti, 2 §:n 3 momentti ja 2 luku).

Perusoikeuksista säättäminen kuuluu Ahvenanmaan itsehallintolain 27 §:n 1 ja 2 kohdan mukaan valtakunnan lainsäädäntövaltaan.

Taloudelliset vaikutukset

Tiedonannoilla ei ole taloudellisia vaikutuksia.

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Asetus yleisestä ehdollisuusjärjestelmästä unionin talousarvion suojaamiseksi (2020/2092) on tullut voimaan vuoden 2021 alussa. Tarkoituksena on luoda ehdollisuutta oikeusvaltioperiaatteen noudattamisen ja unionin varojen vastaanottamisen välille. Asetusta sovelletaan EU:n monivuotiseen rahoituskehykseen sekä elpymis- ja palautumistukivälineeseen. Asetuksessa säädetään maksujen suorittamatta jättämisestä, pidättämisestä tai niiden takaisinperinnästä tilanteissa, joissa oikeusvaltion periaatteiden rikkomisen jäsenvaltiossa vaikuttaa tai uhkaa vakavasti vaikuttaa unionin talousarvion moitteetomaan varainhoitoon tai unionin taloudellisten etujen suojaamiseen riittävän suoraan (ks. tarkemmin U 40/2018 vp jatkokirjeineen).

Puola ja Unkari nostivat maaliskuussa 2021 ehdollisuusasetusta koskevat kumoamiskanteet EU:n tuomioistuimessa. EU:n tuomioistuin hylkäsi maiden kumoamiskanteet helmikuussa 2022. Tuomioistuimen mukaan ehdollisuusasetuksella on asianmukainen oikeusperusta ja se on linjassa mm. SEU 7 artiklan mukaisen menettelyn kanssa. Komissio on antanut maaliskuussa 2022 asetuksen soveltamista tarkentavat suuntaviivat. Suuntaviivoissa on avattu mm. ehdollisuusasetuksen puitteissa toteutettavien toimenpiteiden edellytyksiä ja oikeusvaltioehdollisuusasetuksen suhdetta muihin lainsäädäntöinstrumentteihin. Komissio on käynnistänyt muodollisesti ehdollisuusasetuksen mukaisen menettelyn Unkarin osalta huhtikuussa 2022. Komissio antoi asiassa ehdotuksen neuvoston täytäntöönpanopäätökseksi 18.9.2022. Komissio antoi 30.11.2022 arvionsa Unkarin korjaavien toimenpiteiden täytäntöönpanosta, jonka mukaan korjaavilla toimenpiteillä ei ole vastattu riittävällä tavalla Unkarissa havaittuihin puutteisiin. Komissio vahvisti aiemman arvionsa johtopäätökset neuvostolle 9.12.2022 toimitetussa kirjeensä. Neuvosto hyväksyi neuvoston täytäntöönpanopäätöksen kirjallisessa menettelyssä 15.12.2022. Komissio on sittemmin sekä 13.12.2023 että 16.12.2024 antamissaan päätöksissä katsonut, että Unkarin ilmoittamilla korjaavilla toimenpiteillä ei ole vastattu riittävällä tavalla Unkarin oikeusvaltiotilannetta koskeviin puutteisiin.

Euroopan parlamentti antoi syyskuussa 2018 perustellun ehdotuksen neuvoston päätökseksi sen toteamiseksi, onko olemassa selvä vaara, että Unkari loukkaa vakavasti unionin perustana olevia arvoja. Unkarin SEU 7 artiklan 1 kohdan mukaisia kuulemisia on pidetty yleisten asioiden neuvostossa kuusi kertaa, viimeksi kesäkuussa 2024 ja lisäksi yleisten asioiden neuvostossa on saatu tilannekatsaus ja käyty näkemystenvaihtoa useita kertoja.

Euroopan komissio on vuodesta 2010 lähtien julkaissut EU:n perusoikeuskirjan soveltamista käsittelevän vuosikertomuksen. Vuodesta 2021 alkaen vuosikertomus keskittyy perusoikeuskirjan soveltamiseen ja vaikutuksiin jäsenvaltioissa tietyllä aihealueella. Viimeisin vuoden 2024 kertomus keskittyi EU-rahoitukseen, jolla edistetään, suojellaan ja pannaan täytäntöön perusoikeuksia kaikkialla EU:ssa.

Asiakirjat

COM(2024) 800 final, SWD(2024) 826 final

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

VNEUS, Maria Peltoniemi, puh: +358 295 60537

VAHVA-tunnus

EU/363/2024

Valtioneuvoston kanslia

Perusmuistio

EU/1084/2023-VNK-7

Siivola Heli

20.5.2025

Yleisten asioiden neuvosto 27.5.2025; Espanjan pyyntö EU:n kieliasetuksen muuttamiseksi

Kokous

Yleisten asioiden neuvosto 27.5.2025

Eduskuntatunnus

E 31/2023 vp

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Espanjan hallitus esitti 17.8.2023 pyynnön katalaanin, baskin ja galician kielten lisäämisestä EU:n virallisiksi ja työkieliksi. Espanja jakoi jäsenvaltioille asetuseräluonnoksen EU:n kieliasetuksen (asetus N:o 1/1958) muuttamiseksi tältä osin 3.9.2023 ja päivitetyn asetuseräluonnoksen 13.11.2023. Pyyntö on poikkeuksellinen, koska tämä olisi ensimmäinen kerta, kun jonkin jäsenvaltion alueellinen kieli hyväksyttäisiin EU:n viralliseksi ja työkieleksi.

Espanjan pyyntöä käsiteltiin yleisten asioiden neuvoston kokouksissa Espanjan puheenjohtajakaudella syksyllä 2023. Neuvoston keskusteluissa korostettiin tarvetta turvata kielellinen monimuotoisuus unionissa. Samalla muistutettiin, että pyyntöä tulisi tarkastella myös muiden alueellisten ja vähemmistökielten näkökulmasta. Moni jäsenvaltio katsoi, että asian käsittelyssä eteneminen edellyttäisi lisäselvityksiä taloudellisesta, hallinnollisesta ja oikeudellisesta näkökulmasta. Viimeksi asia oli esillä maaliskuun 2024 yleisten asioiden neuvostossa Espanjan tiedotusasiassa kokouksen ”muut asiat” -asiakohdassa.

Espanja jakoi jäsenvaltioille 9.5.2025 uuden asetuseräluonnoksen EU:n kieliasetuksen muuttamiseksi sekä siihen liittyvät luonnokset Espanjan ja neuvoston lausumiksi. Samalla se pyysi, että kieliasetuksen muuttaminen nostettaisiin päätösasiassa 27.5.2025 yleisten asioiden neuvoston asialistalle. Esitetty käsittelyaikataulu ei vaikuta realistiselta.

Suomen kanta

Eduskunnalle 15.9.2023 annetun E-kirjeen (E 31/2023 vp) mukaisesti Suomi pitää tärkeänä turvata kulttuurinen ja kielellinen monimuotoisuus unionissa.

Suomi suhtautuu kuitenkin varauksellisesti Espanjan pyyntöön lisätä kolme Espanjan alueellista virallista kieltä (katalaani, baski ja galicia) EU:n kieliasetuksen 1 artiklaan, jolloin niistä tulisi unionin virallisia ja työkieliä. Pyyntöä tulisi tarkastella myös muiden eurooppalaisten alueellisten ja vähemmistökielten näkökulmasta. Alueellisia kieliä puhuvien oikeuksia unionin tasolla voidaan edistää kevyemmällä tavalla kuin virallistamalla alueellisten kielten asema kieliasetuksessa.

Kieliasetuksen muuttamisella olisi merkittäviä käytännön vaikutuksia, joten keskustelu aiheesta on syytä valmistella huolellisesti. Suomi katsoo, että unionin päätöksenteon tehokkuutta ja toimintakykyä ei tule vaarantaa, eikä kielistä aiheutuvia kustannuksia ja hallinnollista taakkaa tule merkittävästi lisätä. Unionin virallisten ja työkielten lukumäärää ei siten tulisi kasvattaa muutoin kuin erityisen hyvin perustein. On myös huomattava, että unionin virallisten kielten määrä ja jäsenvaltioiden kielellinen moninaisuus kasvavat, mikäli unioni tulevaisuudessa laajentuu.

Pääasiallinen sisältö

EU:ssa on tällä hetkellä 24 virallista kieltä. Neuvoston ja parlamentin käsittelyn perustana olevien ehdotusten on oltava lähtökohtaisesti saatavilla kaikilla unionin virallisilla kielillä, eikä EU-säädös voi tulla voimaan ennen kuin se on julkaistu kaikilla virallisilla kielillä. Eurooppa-neuvoston ja neuvoston kokoukset sekä parlamentin täysistunnot tulkitaan kaikille virallisille kielille. EU-kansalainen voi ottaa yhteyttä EU:n toimielimiin millä tahansa virallisella kielellä, ja toimielinten on vastattava samalla kielellä.

Espanjan 9.5.2025 jakama asetustekstiluoannos mukailee kieliasetuksen edellistä muutosta vuodelta 2005, jolloin iirin kieli (joka on Irlannin ensimmäinen virallinen kieli) sai EU:n virallisen kielen ja työkielen aseman. Uutena elementtinä Espanjan syksyllä 2023 esittämään pyyntöön verrattuna on, että katalaanin, baskin ja galician kieliin sovellettaisiin samanlaista poikkeusta/siirtymäaikaa kuin iirin kieleen aikanaan. Ehdotettua asetusmuutosta alettaisiin soveltaa 1.1.2027 alkaen, mutta kaikkia EU-säädöksiä ei tarvitsisi heti kääntää näille kolmelle kielelle. Poikkeus ei koskisi neuvoston ja parlamentin asetuksia. Poikkeus olisi voimassa viisi vuotta, minkä jälkeen neuvosto päättäisi yksimielisesti, voidaanko poikkeuksesta luopua. Espanja antaisi asetuksen hyväksymisen yhteydessä lausuman, jossa todettaisiin, että Espanjan viranomaiset laativat yhteistyössä relevanttien toimielinten kanssa neuvostolle yksityiskohtaisen suunnitelman poikkeuksen poistamisen edellyttämistä teknisistä, materiaalisista ja henkilöstöresursseista.

Aiempaan tapaan Espanja korostaa oman tilanteensa ainutlaatuisuutta. Se ei kuitenkaan ole esittänyt siltä useasti pyydettyjä taloudellisia ja hallinnollisia lisäselvityksiä. Espanja vetoaa muun muassa siihen, että katalaanin, baskin ja galician kielten asema on turvattu Espanjan perustuslaissa, että ne ovat työkieliä Espanjan kansallisessa parlamentissa, että niitä voidaan kahdenvälisten hallinnollisten järjestelyjen pohjalta jo käyttää joissakin EU:n toimielimissä ja että EU:n perussopimukset on SEU 55 artiklan 2 kohdan mukaisesti käännetty katalaanin, baskin ja galician kielille. Espanja katsoo, että sen alueellisia kieliä koskevat erityispiirteet mahdollistavat niiden rinnastamisen myös oikeudellisesti EU:n kieliasetukseen jo sisältyviin kieliin. Neuvoston oikeudellinen yksikkö on suullisesti todennut, että Espanjan esittämät perustelut eivät pidä oikeudellisesti paikkaansa. Oikeudellisen yksikön alustavan arvion mukaan Espanjan ehdotuksen toteuttaminen oikeudellisesti pätevällä tavalla edellyttäisi EU:n perussopimusten muuttamista.

Espanja esittää, että asetusmuutoksen hyväksymisen yhteydessä annettaisiin neuvoston lausuma, jossa todettaisiin, että katalaanin, baskin ja galician hyväksyminen EU:n viralliseksi kieliksi ei muodosta ennakkotapausta ja että lisäkielten hyväksymistä tarkasteltaisiin jatkossa tapauskohtaisesti tiukkojen kriteerien pohjalta. Esitetyn lausumaluonnoksen mukaan pyydetyn lisäkielen tulisi olla historiallisesti peräisin pyynnön esittävästä jäsenvaltiosta ja sillä tulisi olla ollut maan perustuslaissa virallisesti tunnustettu asema vähintään 20 vuoden ajan ja jo ennen EU-jäsenyysneuvottelujen aloittamista. Lausumaluonnoksessa luetellaan myös muita, varsin Espanja-spesifejä perusteluja päätökselle.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

SEUT 342 artiklan mukaan neuvosto vahvistaa asetuksilla yksimielisesti unionin toimieliissä käytettäviä kieliä koskevan sääntelyn. Oikeusperusta on poikkeuksellinen, sillä neuvosto toimii asiassa yksin ilman muiden toimielinten myötävaikutusta. Päätös ei edellytä komission aloitetta eikä Euroopan parlamentin kuulemistä.

SEU 55 artiklan 1 kohdan ja SEUT 358 artiklan mukaan keskenään yhtä todistusvoimaisia sopimuskieliä, joilla unionin perussopimukset on laadittu, ovat bulgarian, englannin, espanjan, hollannin, iirin, italian, kreikan, kroaatin, latvian, liettuan, maltan, portugalin, puolan, ranskan, romanian, ruotsin, saksan, slovakian, sloveenin, suomen, tanskan, tšekin, unkarin ja viron kielet.

SEU 55 artiklan 2 kohdan ja SEUT 358 artiklan mukaan unionin perussopimukset voidaan kääntää myös kaikille niille kielille, joilla jäsenvaltioiden ilmoitusten mukaan on niiden valtiotodistuksen mukaisesti virallinen asema koko niiden alueella tai osassa sitä. Asianomaiset jäsenvaltiot toimittavat käännösten oikeaksi todistetut jäljennökset tallettaviksi neuvoston arkistoon.

EU:n perussopimukset on SEU 55 artiklan 2 kohdan mukaisesti käännetty myös katalaanin, baskin ja galician kielille. Näille kielille käännettyt sopimustekstit eivät kuitenkaan ole todistusvoimaisia.

Käsittely Euroopan parlamentissa

-

Kansallinen valmistelu

EU-ministerivaliokunta 23.5.2025

Eduskuntakäsittely

Suuri valiokunta 23.5.2025

E 31/2023 vp

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Saamen kielen lainsäädännöllinen asema on jossain määrin samankaltainen kuin Espanjan alueellisten kielten asema. Saamen kielen asema on turvattu Suomen perustuslain 17 §:ssä, jonka mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää

omaa kieltään ja kulttuuriaan. Saamelaisten oikeudesta käyttää saamen kieltä viranomaisessa säädetään perustuslain mukaan lailla. Saamelaisten perustuslain mukainen oikeus on käytännössä turvattu saamen kielilaissa (1086/2003), jonka mukaan saamelaisilla on oikeus käyttää omaa kieltään lain 2 §:n tarkoittamissa viranomaisissa. Lisäksi saamelaisia erityisesti koskevat lait ja muut säädökset, valtiosopimukset ja säädöskokoelmassa julkaistavat asiakirjat ja tiedonannot julkaistaan lain 9 §:n mukaan valtioneuvoston tai asianomaisen ministeriön niin päättäessä myös saamenkielisinä käännöksinä.

Ruotsin kieli on unionin virallinen kieli, joten asialla ei ole merkitystä Ahvenanmaan kannalta.

Taloudelliset vaikutukset

Espanjan pyyntöön ei sisälly minkäänlaisia vaikutus- tai kustannusarvioita. Komission joulukuussa 2023 antaman alustavan arvion mukaan kolmesta lisäkielestä aiheutuvat kustannukset olisivat noin 132 miljoonaa euroa vuodessa. Esille on nostettu, että päätöksentekoa pohjustamaan tarvittaisiin perusteellisemmat analyysit muutoksen kustannus- ja henkilöstövaikutuksista. Komissio on todennut olevansa valmis koordinoimaan arviota, jos sellaista pyydetään.

Espanja on luvannut kattaa kieliasetuksen muutoksesta aiheutuvat täytäntöönpanokustannukset. Espanjan nykyhallituksen poliittinen valmius kustannusten kattamiseen on sisällytetty Espanjan 9.5.2025 jakamassa asetulusuunnoksessa ainoastaan yhteen varsin yleiselle tasolle jäävään lyhyeen perustelukappaleeseen. Perustelukappaleet eivät ole oikeudellisesti sitovia. On siis edelleen epäselvää, miten tämä puhtaasti poliittinen sitoumus käytännössä toteutettaisiin ja millaisia kustannuksia se kattaisi. Muutoksesta aiheutuisi sekä välittömiä että välillisiä kustannuksia, joiden yksityiskohtaisempi määrittäminen voi olla haastavaa.

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Espanjan pyynnön taustalla vaikuttanee pääministeri Sánchezin vähemmistöhallituksen hankala sisäpoliittinen tilanne. Vaa'an kieliasemassa oleva Junts-puolue asetti jo hallitusta muodostettaessa tukensa ehdoksi katalaanin saamisen EU:n viralliseksi kieleksi.

Espanja esitti samankaltaisen pyynnön myös vuonna 2004. Neuvoston oikeudellinen yksikkö piti tuolloin Espanjan alueellisten kielten sisällyttämistä unionin virallisten ja työkielten joukkoon oikeudellisesti kyseenalaisena, sillä ne eivät (toisin kuin iiri) ole unionin todistusvoimaisia sopimuskieliä. Espanjan pyyntöön vastattiin vuonna 2005 neuvoston päätelmillä, joiden mukaan jäsenvaltio voi tietyin edellytyksin sopia EU:n toimielinten kanssa muiden kuin EU:n virallisten kielten käyttöä koskevista hallinnollisista järjestelyistä.

Espanjan ja EU:n neuvoston välillä sovittiin helmikuussa 2006 hallinnollisesta järjestelystä, joka mahdollistaa kirjalliset yhteydenotot neuvostoon, puheenvuorot neuvoston istunnoissa ja oikeaksi todennetut käännökset EU-säädöksistä niillä muilla kielillä kuin espanja, joiden asema on tunnustettu Espanjan perustuslaissa. Espanjan hallitus vastaa hallinnollisesta järjestelystä neuvostolle aiheutuvista välittömistä ja välillisistä kustannuksista. Neuvosto ei ole vastuussa käännöksistä, eivätkä ne ole oikeudellisesti sitovia.

Asiakirjat

8804/25 Council Regulation amending Council Regulation No 1 determining the languages to be used by the European Economic Community. Note from Spain to Delegations, 15 May 2025. (Viimeisimmät asiakirjat eivät ole vielä saatavilla suomen kielellä.)

8804/25 ADD 1 Council Regulation amending Council Regulation No 1 determining the languages to be used by the European Economic Community - Draft Spain's statement. Note from Spain to Delegations, 15 May 2025.

8804/25 ADD 2 Council Regulation amending Council Regulation No 1 determining the languages to be used by the European Economic Community - Draft Council statement. Note from Spain to Delegations, 15 May 2025.

14958/23 Neuvoston asetus Euroopan talousyhteisössä käytettäviä kieliä koskevista järjestelyistä annetun neuvoston asetuksen N:o 1 muuttamisesta. Espanjan valtuuskunnan valtuuskunnille toimittama ehdotus, 13.11.2023.

12607/23 Neuvoston asetus Euroopan talousyhteisössä käytettäviä kieliä koskevista järjestelyistä annetun neuvoston asetuksen N:o 1 muuttamisesta. Espanjan valtuuskunnan valtuuskunnille toimittama ehdotus. 8.9.2023.

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

VNK / EU-erityisasiantuntija Heli Siivola, p. 0295 160 476.

VNK / Lainsäädäntöneuvos Johannes Leppo, p. 0295 160 335.

VAHVA-tunnus

EU/1084/2023

Napsauta tähän ja kirjoita kukin tunnus omalle rivilleen

Liitteet Napsauta tähän ja kirjoita liitteet

Viite Napsauta tähän ja kirjoita viite

Liitteet

Napsauta tähän ja kirjoita liitteet